

**D. D. Emanuelis Gonzalez Tellez, In Inclyta Salmanticensi
Academia Collegii Majoris Conchensis Alumni, &
antiquioris vespertinæ Sacrorum Canonum Cathedræ
propriarii Interpretis; in Pinciano Sanctæ ...**

Additis Notis uberioribus ab Historia, & Chorographia

Complectens Librum Tertium

González Téllez, Emanuel

Francofurti Ad Moenum, 1690

Capvt II. (a) Gregorius IX.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74526](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74526)

rei judic. l. in navem 31. vers. idem. ff. locati. l. 7.
 §. quatenus. l. si in ventre. §. in bonis. ff. de rebus au-
 ction. judic. l. fidejussor 32. §. 1. ff. de negot. gestis
 l. 1. §. 16. C. de usuris. l. 3. §. finali. ff. communi-
 divid. l. officium 9. ff. de rei vind. l. 2. §. 1. ff. pro
 herede. l. 38. §. si possessor. ff. de usur. l. insciant-
 67 de furtis. l. non solum 33. §. qui. ff. de usucap.
 l. juris 7. §. sed si 15. l. 17. §. 3. de patris. l. ult.
 §. 1. ff. ut legatorum nomine. l. 3. ff. de in liem in-
 rando. l. in rebus. §. sive autem. ff. commodati. l. 15.
 ff. tutela & rationibus. l. Lucius 88. §. quisquis 18.
 ff. de legat. 2. l. si inter. ff. de rebus dubis. l. ex de-
 positi. ff. de obl. & act. l. 3. §. si tabula. ff. de tabul.
 exhib. l. 3. §. ibidem. ff. ad exhibend. l. 3. ff. quando
 ex fallo tutoris. l. 17. §. ult. l. si apud 18. ff. de
 prescript. verb. l. pecuniam 77. de legat. 1. l. cum
 pater 77. §. donationes. de legat. 2. l. 11. §. si rem;
 l. 33. §. codicillis. ff. de legat. 3. l. 8. §. si communi-
 ter. ff. de pecul. legat. l. penult. C. adhibend. l. 19.
 ff. de petis. heredi. l. 28. §. 1. ff. ad Trebel. l. 1.
 §. sed si dotem. ff. de dote preleg. l. 1. §. cum qui-
 dam. ff. de quest. l. 3. C. de arbit. tutel. l. si re-
 bus 73. ff. de procurat. l. 4. §. 5. ff. famul. erisc.
 l. si constante 22. §. vero. ff. solut. matrim. l. 64.
 ff. de fideiul. l. 5. §. 7. C. de administ. tut. l. can-
 dem 9. in princip. §. 1. ff. de duobus reis. l. 3. C.
 arbit. tutel. l. 4. ff. de statutib. l. Imperatores 21.
 §. ult. ff. de appel. l. 5. C. quorum appellat. l. can-
 dem 9. de duobus reis. l. si procuratorem 8. in prin-
 cip. ff. mandati. l. 5. §. final. ff. ut legator. l. 3.
 in fine. ff. de in liem jur. juncto Fabio de-
 cad. 17. error. §. l. penult. ff. de auro & argent.
 l. si cum uno 22. de excep. rei judic. l. 13. ff. de li-
 ber. caus.

CAPUT II.

(a) Gregorius IX.

Bona fides abesse præsumitur, si (b) rebus tuis salvis existentibus, depositas a-
 misisti. De (c) culpa quoque teneris, si teipsum deposito obtulisti, vel si (d)
 aliquid pro custodia recepisses. Pacto (e) verò, (f) culpâ, vel (g) morâ præceden-
 tibus, casus etiam fortuitus imputatur: Sanè depositori licuit pro voluntate sua
 depositum (h) revocare, contra quod compensationi, vel deductioni locus non
 fuit, ut contractus, qui ex bona fide oritur, ad perfidiam minimè referatur, licet
 compensatio admittatur in aliis, si causa, ex qua postulatur, sit liquida, ita quod
 facilem exitum credatur habere.

NOTÆ.

(a) Gregorius.] Qui præsentem constitutio-
 nem totam ex jure civili decessit, ut ex
 ejus paraphrasi apparebit.

(b) Si rebus suis.] Consonat lex quod Nerva 32.
 ff. hoc ut. ex qua deducunt repetentes tibi, dolum
 præsumptum dari, quoties major diligentia ad-
 hibetur rebus propriis, quam depositis: ita Bar-
 tolus & Cujacius in dicta l. quod Nerva, plures
 congesti à Barbosa in prædictis ad l. si mora,
 num. 25. ff. solut. matrim. quibus adde Donellum
 lib. 16. comment. cap. 7. Molinam de justitia. dispu-
 tat. 296. num. 1. Maderam animadvers. cap. 17.
 Hac tamen communis sententia meritò displi-
 cuit Barbozæ ubi proxime, num. 26. qui in con-
 trarium movetur unico, sed validissimo funda-
 mento deducto ex l. 5. §. nunc videndum. ff. com-
 modati. ubi disertè scriptum est, culpam tantum
 levem committi eo casu, quo quis commodatas
 res salvas facere poterat, & suas prætulit: igitur
 idem dicendum est in rebus depositis; Nec con-
 trarium docet Gregorius in præfenti; nam bona
 fides hic accipienda est pro ea, quæ importat
 æquitatem, & id quod bonum, atque æquum
 est, ut in l. bona fides 31. ff. hoc ut. l. cum duo-
 bus 52. §. venis. ff. pro socio, non autem pro ea,
 quæ malæ fidei, seu dolo opponitur, juxta le-
 gem 3. §. final. ff. pro socio. Unde Pontifex per-
 inde accipiendus est, ac si dicat, contra æqui-
 tatem facere depositarium, si res proprias salvas
 faciens, depositas amiserit, ex quo facto tan-
 tum culpa nascitur, non verò dolum præsumptus;
 idque ex dicta æquitate, ob quam tacitè quis vi-
 detur se obligasse ad præstandam eandem dili-

gentiam in rebus depositis, quàm in suis adhi-
 bere solet: unde si id non fecit, meritò de cul-
 pa tenetur ultra naturam contractus, argumen-
 to legis in rebus 18. ff. commodati: docuit Bar-
 boza ubi supra, num. 28. cujus sententia adstrui-
 tur ex illis verbis sequentibus. de culpa quoque,
 ubi illa dictio quoque, satis indicat, in princi-
 pio Gregorium egisse de casu, quo culpa præsta-
 tur. Nec etiam obstat textus in dicta l. quod
 Nerva 32. nam rejectâ emendatione Hothoma-
 ni, & Fabri, qui adimunt negationem, quos
 meritò refellit Orwaldus lib. 16. Donelli, cap. 7.
 litera O, dicendum est, Celsum in eo textu age-
 re de depositario, qui etiam in rebus suis dili-
 gentiam eam non adhibuit, quam omnes ho-
 mines adhibere solent; & per consequens de
 eo, qui culpam latam commisit: unde si in re-
 bus depositis custodiendis minorem adhuc dili-
 gentiam adhibuerit, meritò in dolum præsum-
 ptum censetur incidisse, ut in simili specie docuit
 Gajus in l. 1. §. 2. ff. de obl. & act. & his termi-
 nis adaptatur ratio adducta in dicta l. quod
 Nerva; nisi generaliter accipiantur verba illa
 salva fide, pro ea bona fide, quæ importat æqui-
 tatem, juxta prædictam Barbozæ sententiam.
 Manet ergo, in deposito dolum præstari à de-
 positario; quod Gregorius supposuit, cum in
 jure civili id vulgò notum sit, ex l. 1. §. 8. C. ult.
 l. 13. §. 1. l. 16. §. 20. ff. depositi, l. 1. §. 5. ff. de
 obl. & act. l. si ut verò §. 2. ff. commodati,
 l. cum qui 14. §. 3. ff. de furtis, l. 1. C. depositi,
 quas ex Codice Gregoriano cum aliis Diocle-
 tiani & Maximiani legibus, nec non Modestini,
 & Pauli sententiis congestit Licinus Rufinus
 in collat. legum Mosaic. tit. 10. non autem tenetur

ne: de levi, aut levissima culpa, cum totum hoc negotium deponentis gratia celebretur, juxta supra adducta in cap. uno, de commodato; docent Gothofredus, Faber, & alibi congesti, Gibalinus de usuru cap. 6. lib. 3. art. 3. Hac igitur regula supposita Gregorius in presenti suam constitutionem exorditur a positione casuum, in quibus ultra naturam depositi praestantur culpa levis, & casus fortuiti.

(c) De culpa.] Cum Gregorius in presenti doceret culpam committi, si quis rebus suis salvis, depositas amisit, postea subdit, levissimam etiam culpam depositarium praestare eo casu, quo deposito se obtulit, quod desumpsit ex Ulpiano in l. 1. §. sape, ff. hoc tit. quod provenit ex ea ratione, quia contractus gratia ipsius praesumitur celebratus, & ideo merito de levissima tenetur, juxta regulam 3. quam adduxit in cap. uno, de commodato; docent Donellus dict. cap. 7. Pichardus in §. praeterea, Instit. quibus modis re contrahitur. Nec tunc obstat textus in l. 4. ff. de rebus credit. ubi docetur, depositarium teneri etiam casus fortuitos praestare. Nam omnis Connano lib. 7. comment. cap. 4. Fachineo lib. 1. controver. cap. 71. Caldas Pereyra de emptione cap. 2. Lesho de justitia lib. 2. cap. 27. qui acceperunt textum illum de deposito gratia recipientis celebrato, dicendum est, in ea specie depositarium teneri periculum praestare; hoc est casum fortuitum, juxta legem 1. ff. de pers. l. si rem 19. alias si gratuito 18. §. Pappianus, ff. praescripti. verbum 3. quia ibi agitur de deposito, quod naturam mutui retinet: quare in eo casu periculum praestatur ad mutuatario. Quae interpretatio suadet tum ex rubrica sub qua textus ille jacet, tum ex versiculo, nam & si rem, juncta lege rogasti 11. ff. de reb. cred. docuerunt Ignéus in d. l. contractus, num. 16. Madera d. cap. 17.

(d) Vel si aliquid.] Difficilis est versiculus hic, dum in eo docet Gregorius, depositarium aliquid recipientem pro custodia rei depositae, teneri de levissima etiam culpa, tum ex aequiparatione quam Pontifex facit de hoc casu ad luperioriorem, de eo, qui se deposito obtulit; tum ex textu in l. 1. §. si vestimenta, & §. si quis servum, ff. hoc titulo, ubi expressè docetur, eo casu depositarium tantum de levi culpa teneri. Sed omnia sententia Carocii de deposito; in de culpa, Felcis de societate, cap. 21. quam refellunt Trentacinqvis lib. 3. var. tit. de deposito, resol. 2. num. 11. Pichardus in dicto §. praeterea, Molina de justitia, disput. 527. num. 2. dicendum est, depositarium recipientem aliquid pro custodia rei depositae, levem tantum culpam praestare. Nec contrarium deducitur ex aequiparatione facta à Gregorio in presenti; nam aequiparatio tantum fit ad effectum, ut in utroque casu de dolo tantum depositarius non teneatur, sed etiam de culpa; quae autem culpa sit, relata ad utrumque casum, diversimode, & secundum uniuscujusque naturam accipitur, juxta vulgarem regulam legis plenam, §. aequissimo, de usu & habu. Nec etiam pro contraria sententia facit textus in l. qui mercedem 40. ff. locati; ubi data mercede pro custodia rei, periculum praestatur, contra textum in d. l. 1. ff. vestimenta: nam respondetur Gajum in eo textu agere de eo qui pro custodia alicujus rei operas locavit mercede accepta, per consequens loquitur de locatio-

ne: cujus contractus natura est, ut dolus, & culpa praestentur, dict. l. contractus: unde ut pecuniae praestatio in ea specie aliquid operetur, praestatur etiam levissima culpa; at verò in dict. §. vestimenta, cum agatur de deposito, ex cujus natura provenit ut tantum dolus praestetur, ratio mercedis non potest progredi usque ad levissimam, sed tantum ad levem, ut explicant Gomez. lib. 2. variar. cap. 3. num. 22. Gregorius Lopez in l. 15. tit. 8. part. 5.

(e) Pactum.] Hucusque Gregorius retulit casus peculiares, in quibus depositarius de levi, atque levissima tenetur: nunc procedit ad casum in quo etiam casus fortuiti imputantur, qui contingit pacto interveniente; nam hujusmodi praestationes doli, culpa, & casuum fortuitorum augeri, minuive possunt ex conventionione partium, l. 1. §. sape, & §. conventi, ff. hoc tit. l. 1. C. hoc titulo, l. juris 7. §. si paciscar, ff. de pactis, l. si quis 9. §. Julianus, l. item quartus 13. §. si gemma, ff. locati: pacisci tamen nequit, ut dolus non praestetur, l. 1. §. illud, ff. hoc tit. l. si unus 17. ff. de pactis, d. l. contractus, vers. exceptio: licet sustineatur conventio, ne depositi agatur, d. l. si unus, vers. idem: quia tunc doli praestatio non aperit, & ex re, sed velatè, & tacite remittitur: docuerunt Cujacius lib. 3. Pauli ad ed. in dicto §. illud, & in dicta l. contractus, A. Faber. in ration. ad textum in d. l. juris 7. vers. sed si.

(f) Cui a.] Prosequitur Gregorius secundum casum, in quo depositarius ad casus fortuitos tenetur: videlicet propter culpam propriam, Consobant textus in l. videamus 12. §. penult. l. si mercos 25. §. culpa, ff. locati, l. si ut certo, §. sed interdum, ff. commodat. cap. 1. hoc tit. idque ex eo, qui casus fortuiti, praecedente culpa ex voluntate depositarii, saltem in sua causa contingere creduntur, cap. praebycrum, de homicidio, cap. ult. eod. tit. in 6. ex quo principio exponitur textum in l. si fundus 31. ff. locati, Olvaldus lib. 3. Donellus, cap. 7. littera F. Ant. Faber lib. 2. consil. cap. 4. Schifordeg lib. 2. tract. 18. q. 1. & tract. 29. q. 2. Meril, lib. 1. ex Cujaco, cap. 26. & lib. 2. obs. cap. 6.

(g) Mora.] Tandem Gregorius ultimum casum, in quo casus fortuiti praestantur, proponit cum mora intercedit in reddenda re deposita; quod etiam docetur in l. si in Asia 12. §. ult. ff. hoc tit. l. interdum 73. §. ult. l. nemo 82. §. final. l. si servus 91. ff. de verb. obi. deduciturque ex regula legis si ex rogatus 123. ff. eod. l. §. ff. de rebus creditis: probant Cujacius in dicta l. si ex rogatus, ubi Donellus num. 11. Hothomanus illustr. q. 30. Fachineus lib. 2. controver. cap. 72. & lib. 8. cap. 100. Treutlerus disput. 26. thesi 3. Illud tamen summe controversum invenio apud Joannem, & Martinum veteres glossatores, an tempè de casu fortuito, seu interitu rei teneatur depositarius, seu qui liber mortis debitor? In qua quaestione, quam examinant sacè supra citati Donellus & Mathaeus in dicta l. quod mihi, discrimen constituendum est inter casum, in quo res deposita, etiam si suo tempore redderetur, eodem modo peritura esset apud dominum; & inter eum, in quo non esset peritura, quia dominus eam distraxerit erat. Primo casu debitor etiam morosus rei interitu liberatur, l. si plures 14. §. ult. in fine, hoc tit. l. ult. §. i. ff. ad leg. Rhodiam, l. si in qui, in princip. ff. de jure dot. l. si cum exceptione, §. quantum, ff. quod

metu causa. Secundo verò casu morosus semper tenetur etiam post inveniunt rei; *l. item 15. §. ult. ff. de refund. vendit. l. cum res, §. ult. ff. de legat. 1.* Ita inter Proculejanorum, & Sabinianorum diverfas sententias mediam eligens, probat Paulus in *l. illud 40. ff. de pet. hered. l. de eo, §. si post, ff. ad exhib. atque ita Martinius distinguit, quem sequuntur Cujacius tract. 5. ad Afric. in dicta *l. si ex legati, tibi Donellus num. 11. et 12.* Schifordg. lib. 3. tract. 27. q. 4. & contra Menochium, & Robertum distinguentes inter actiones reales, & personales, docent Fachineus dicto lib. 2. cap. 72. & cap. 101. Treutlerus dicta thesi 3. licet ab hac distinctione discedant Faber de ad. 18. errore 10. Duarenus ad tit. de positi, cap. 3. vers. *Unde nascitur*; & in dicta *l. si ex legati.* Nec interest, quod pluribus iuris in locis indistinctè caveatur, debitum post moram, re perempta non liberari; nam ut rectè occurrit Fachineus dicto cap. 101. ea jura licet prædictam distinctionem non expriment, tamen juxta eam sunt accipienda, veluti textus in dicta *l. quod te §. l. nemo 87. §. 1. l. cum filius, ff. de verb. oblig. l. cum servus, §. ult. ff. de legat. 1. l. si filio, §. si post divortium ff. solut. matrim.**

(h) Revocare. Postquam Gregorius peculias præstationes depositi recensuit, progreditur ad alia etiam peculias ipsius contractus. Et primo docet, depositum tantum durare dum contraria deponentis voluntate non revocatur: consonant textus in *l. 1. §. est autem, ff. hoc tit. l. §. tit. 2. part. 5.* docent Pichardus in §. actio num. 9. 20. Inst. de actionib. Petrus Barbosa in *l. alienam, num. 10. vers. ex quibus, ff. solut. matrim.* Acolia in §. si ex cautione, num. 8. fol. 330. Neque obijci potest, tempus, in quod commendatum fuerat, nondum fuisse elapsum, quia deponens potest quandocunque voluerit revocare depositum, dicta *l. 1. §. hac autem*; potestque proinde mutare voluntatem, & quod dederat etiam ad totam vitam, statim repetere, dicta *l. 1. §. penultimo*; quia cum depositum non fit in gratiam depositarii, ad nutum deponentis revocatur. Et licet aliquando deposito tempus adiciatur, id fit ut ante illud non possit depositarius rei custodiam deserere, non autem ut deponens non valeat rem suam quandoctunque repetere. Tuschus verbo *Depositum, conclus. 200. num. 10.* Molina tractatu 2. disputacione 927. num. 1. Lessius lib. 2. de justit. cap. 16. num. 4.

COMMENTARIUM.

Quæ ad prioris partis hujus textus interpretationem spectant, adduxi in cap. unico, de commodato: ex secunda autem parte sequentem deduco disputandam assertionem: In deposito reddendo compensatio opponi non potest. Probant eam textus in *l. ult. ad finem, C. de compens. admisa* lectione Cujacii lib. 9. observ. cap. 37. & ad Paulum lib. 2. sentent. tit. 12. §. ult. qui legit, *commendatus*, est reprehensi à Fornerio lib. 2. select. cap. 14. l. penult. C. de positi, Paulus lib. 2. sentent. tit. de deposito, ibi: *In actione depositi compensatio locum non esse: compensatio non posse remorari restitutionem rei, vel pecunie depositæ.* Et *l. §. tit. 3. part. 5.* Illustrant

Petrus Gregorius lib. 23. synagm. cap. 3. Cujacius lib. 9. observ. cap. 2. Castillo lib. 3. controvers. cap. 16. à num. 10. Petrus Barbosa in *l. disvortio §. ob donationes, à num. 13. ff. solut. matrim.* Caldas lib. 1. forens. q. 14. num. 3. Molina de justitia tract. 2. dispne. 526. Azor insit. moral. p. 3. lib. 7. cap. 8. q. 3. Arias de Meta lib. 2. variar. cap. 34. num. 18. Cujacius ad tit. C. de compens. Revardus lib. 1. variar. cap. 12. Lugo de justitia, dispne. 16. num. 89. Diana p. 1. tract. 2. resol. 48. Gibalinus de usuris lib. 4. cap. 6. artic. 3. plures congesti ab Hermosilla in *l. §. tit. 3. p. 5. gloss. 5.* Merillus lib. 2. ex Cujacio cap. 4. Fornerius lib. 2. select. cap. 14. Hunnius ad Treutl. volum. 1. dispne. 2. thesi 25. q. 3. Avendanno de metu lib. 2. cap. 4. Faber lib. 12. conjecl. cap. 9. Larrea de cas. 40. num. 26. Martinis decif. 494. Castillo lib. 3. controv. cap. 16. & de alimentis cap. 67. Tapia tom. 2. catena, lib. 5. q. 29. art. 6. Christineus tom. 1. decif. 234.

Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita insurgo. Compensatio locum habet, tam in bonæ fidei, quam in stricti juris judiciis, in quibus ipso jure fit, *l. 4. l. postea 21. ff. de assertio. compens. l. 4. §. 6. C. eod. tit.* docent Cujacius lib. 8. observ. cap. 16. & lib. 15. cap. 1. Donellus lib. 16. comment. cap. 15. Hothomanus in epist. de compens. num. 5. Borcholten de compens. cap. 3. num. 8. Igitur etiam in deposito, ut in contractu bonæ fidei, compensatio locum habet. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam si depositarius fecerit impensas necessarias, id est, tales, quæ nisi factæ essent, res periret, aut deterior valde redderetur, propter hujusmodi impensas compensatio datur, & retentio ipsius rei depositæ competit, ut docuerunt Placentinus, Cinus, Baldus, & Salicetus in *l. C. de positi, Arnoldus Vinnius lib. 1. select. cap. 51.* & rectè, nam inter omnes consistat, posse depositarium impensas necessarias petere contrario iudicio, sive contraria depositi actione: quidquid autem contrario iudicio peti, & obtineri potest, id etiam per retentionem servare valet qui directo iudicio convenitur, *l. in rebus 18. §. final. ff. commodati, l. creditoris 15. §. 2. l. si is qui 59. ff. de furtis.* Ergo in causa depositi aliquando compensatio locum habet.

Quæ dubitandi ratione non obstante vera est præter assertio, pro cuius illustratione sciendum est, compensationem esse crediti, & debiti inter se contributionem, *l. 1. ff. de compens. exempli gratiâ, tu mihi debes centum ex causa mutui, ego vicissim tibi debeo tantundem ex causa emptionis: agis mecum, & petis centum ista, quæ tibi debeo; ego oppono compensationem, ut ea quantitas compensetur cum ea quantitate, quam mihi debes ex causa mutui.* Hæc contributio utriusque debiti dicitur compensatio. Ut autem illi locus sit, desideratur ut quantitas, seu pecunia utrimque debeatur, nam species cum quantitate non compensatur, multoque minus species cum specie, *l. cum est sortem 26. §. si centum 4. ff. de cond. indeb. l. si debeamus 22. ff. de compens.* Pichardus in §. 30. ex numer. 30. Inst. de act. Donellus in *l. constat 4. l. neque 6. C. de compensation.* nisi abusive retentio pro compensatione accipiatur; quod fecisse videtur IC. in *l. in rebus 18 §. ultimo, ff. commodati, l. 7. §. ob donationes §. ff. solut. matrim.* qui

9.
Impugnatur traditio

10.
Compensatio quid?

qui autem rem debet, & aliam rem petit à creditore, non patitur compensationem, nec ad eam cogi potest, sicut nec compelli valet quis rem suam permutare, aut aliud pro alio in solutum accipere, *l. si convenit 18. ff. de pignor. action. l. 4. l. si debeas 22. ff. de comp. l. 4. C. eod. titulo.* Paulus *lib. 2. sentent. tit. 5.* docent Schiffordeg. *lib. 1. ad Anton. Fabrum, tract. 2. q. 2.* Zangerus *de except. p. 3. cap. 8. num. 108.* Donellus *lib. 16. comm. cap. 15.* Tuldenus, & Peresius *ad titulum C. de compens.* Unde quod generaliter traditur, in omnibus actionibus compensationi locum esse, ita intelligendum est, si res debita non impediat, quin utrimque pecunia debeatur, alias non compensatio, sed mutua petitio erit, & reconventio juxta adducta *in cap. 1. de mutuis petit.* Et licet olim dubitaretur, an cuiusque debiti ad quoddamque, sive liquidum, sive non liquidum, admitteretur compensatio, ut disputant Cujacius *lib. 8. observ. cap. 16.* & *lib. 15. cap. 12.* Donellus *dict. cap. 15.* & *in §. in bona 30. Instit. de actionib.* hodie tamen post Justiniani constitutionem illa duntaxat compensatio admittitur, quæ ex causa liquida obicitur, *l. ult. C. de compens. dicto §. in bona*, ubi plura Pichardus, Arnoldus Vinnius *lib. 1. select. cap. 50.* ubi defendit, adhuc post eam constitutionem reum compensationem ex causa non liquida, & modum exceptionis initio litis opponentem audiendum esse. Circa debitum autem ipsum, id est, an cuiusvis debiti nomine compensatio admittatur, ita ut reus conventus ex debito civili possit opponere compensationem debiti naturali jure tantum, non consentiunt Interpretes, Arnoldus Vinnius *lib. 1. select. cap. 49.* existimat eo casu compensationem admitti, *ex l. 6. ff. de compens. & ex l. 6. quia solutum, quod jure naturali tantum debetur, repeti non potest, l. si non sortem 26. l. naturaliter, l. si pena 19. ff. de condit. indeb.* unde cum pro solutione habeatur ipsa retentio, merito compensatio ipsius debiti cum debito civili admittitur: latè probat Vinnius *dicto cap. 49.* ubi exponit textus in *l. quædam inter, l. unum, l. 2. C. eod. tit.* olim in bonæ fidei judiciis ipso jure, sive ipso judicis officio compensatio admittebatur, in strictis non ita, sed opposita doli mali exceptione; idque ex D. Marci rescripto; sed post constitutionem Justiniani *in d. l. ult. & in d. §. 30. Instit. de act.* idem jus versatur in strictis ac in cæteris bonæ fidei contractibus, etsi aliter textus hos explicet Eucherardus Bronchorst *Enantioph. cent. 2. assert. 41.*

ii. Sed licet compensatio æquitate nitatur, pro solutioneque habeatur, *l. 4. C. de compens. l. 4. ff. quis potiores, Donellus in d. l. ult. C. de compens.* Zangerus *de except. p. 3. cap. 8. num. 104.* sunt tamen quidam peculiare casus, in quibus etiam detur debitum ex utraque parte liquidum, compensatio non admittitur, veluti contra fiscum, aut republicam, *l. idem 12. l. ult. ff. de compens. si debitum proveniat ex causa tributorum; l. 3. C. de compens. frumenti, vel olei publici, d. l. 3. ædilitatis, l. ideo 17. ff. de compens.* junctis pro ejus illustratione adductis à Marcello Donato in notis ad Lampridium, *tom. 6. thesauri crivici, fol. 965.* Gentile *disp. juris civilis cap. 3.* Similiter in commodato, nam prætextu debiti res commodata compensari prohibetur, *l. final.*

C. commodati, etsi possit retineri donec debitum solvatur, vel impena in ipsa re facta præstentur, *l. si is qui rem 59. ff. de furtis, d. l. credituri 15. §. si dominus; probant Schiffordegius ad Fabrum, tract. 1. cap. 3.* Merlinus *de pignoriis tit. 2. fol. 67.* Pichardus *in d. §. 30. de action. Bronchorst. cent. 2. assert. 43.* Castillo *lib. 3. controv. cap. 16.* Hothomanus *lib. 2. observ. cap. 18.* Fornerius *lib. 2. rerum quoad, cap. 14.* etiam speciei ad speciem, sive speciei ad quantitatem non admittitur compensatio, ne creditor invidus aliud pro alio accipere cogatur, *l. 2. §. 1. ff. de reb. creditis, Bronchorst. dict. assert. 43.* qui in contrarium expendit & exponit textus in *l. fructus 7. §. ob donationes, ff. solut. matrim. l. final. C. de compens. l. si debeas 22. l. final. ff. de compensationibus.* & aliis casibus similibus, quos nunc omitimus, ut ad nostrum Gregorium redeamus; videndi tamen sunt Donellus & Cujacius *ubi supra*, Arnoldus Vinnius *lib. 1. select. cap. 49. 50. & 51.* Brillionius *lib. 1. de solut. de compens.* Hothomanus *in epist. de compens.* Fachineus *lib. 1. controv. cap. 6. cum sequent.* Schiffordeg. *tract. 1. q. 5.* Gibalinus *tom. 2. de negot. lib. 5. cap. 2. art. 8.* & observandi in hac materia sunt textus in *l. eleganter 23. ff. de pignorat. l. Procula 26. ff. de prob. l. si quid 31. §. 1. ff. de pignorat. action. l. in reb. §. final. ff. commodati, l. si cum dos 8. ff. rerum amotar. l. solutam 49. l. Stichum 95. §. si creditor, l. Tit. a. ff. de solut. l. 1. §. item 4. ff. si pars hereditatis, l. filius 22. in fine, ff. de inoffic. l. 7. §. 1. l. si constante 22. §. si pater, l. 24. ff. solut. matrim. l. qui fundum 87. l. si quis, l. in quartam 91. l. pater, ff. ad leg. Falcid. l. deducta 58. §. acceptus, l. Lucius, §. maritus, cum hares, ff. ad Trebel. l. si compensandi, C. de hered. instit. l. cum pater 77. §. qui dotale, §. Marcius, l. creditorem, ff. de legat. 2. l. à tutoribus 33. §. final. ff. de administr. tut. l. Marcius 52. §. 2. ff. fam. mil. ereiscund. l. filius 24. C. eod. l. si duos 47. ff. de evict. l. qua. dotis 32. ff. solut. matrim. l. 5. §. illud, ff. de impens. l. si negotia 11. l. cum alicui 26. ff. de negot. gestis, l. 10. §. & quaritur, ff. de re rem verso, l. 7. §. si vir, ff. de donat. inter, l. unum 67. §. sed si uno, ff. de legat. 1. l. inter 36. ff. de administr. tutor. l. si pecuniam 5. ff. de condit. caus. data, l. mulier 7. cum sequent. ff. de impens. l. 4. §. item quaritur, ff. de doli except. l. 1. C. de crimine expilata, l. si autem 8. §. 2. l. debitor 13. vers. sed & ff. de negot. gest. juncto Fabio ibi, l. si filio 25. ff. solut. matrim. cum Cujacio ibi, l. quod 7. §. si vir, l. cum hic 32. §. final. ff. de donat. inter, juncto Cujacio *lib. 3. observ. cap. 14. l. sed si 25. §. si quis in re sua, ff. de petu. heredit. l. cum filius 76. §. cum pater, ff. de legat. 2. l. si non sortem 26. ff. de condit. indeb.**

His animadvertitis ratio præsentis assertionis, quare videlicet in deposito compensationi loci non sit, provenit ex speciali natura ipsius ratio doli depositi, juxta quam res deposita statim ac recepta vocatur depositum, reddenda est, ne quod beneficio celeritatis inventum est, subdatur injuriis tarditatis, ut docent Salgado *de regio prorecl. 2. p. cap. 16. num. 72.* Cancertius *lib. 3. variat. cap. 5. num. 46.* res enim deposita statim domino potestati restituenda est, alias fides violatur, & contra æquitatem naturalem retinetur, ut probat Avendanno *de metu, lib. 2. cap. 4. num. 24.* Et licet in foro conscientie compensationem admitti probet Gibalinus *de usuris dicto art. 3. num. 14.*

num. 14. contrarium tamen pluribus relatis docet Arias de Mesa dicto lib. 2. cap. 34. num. 25. Rectè ergo Gregorius in præfenti statuit, in deposito compensationi locum non esse: quod jam Pandectarum jure receptum fuisse, constat ex Paulo dicto lib. 2. titulo 5. §. 12. Seneca lib. 6. de benefice. ibi: *Confunditur formula, si quis apud me pecuniam deposuerit, idem mihi postea furtum fecerit; Ego cum illo furti agam, ille mecum depositi.* Et docuerunt Cujacius lib. 8. observ. cap. 26. Hothomanus in §. 30. de altian. in fine, ubi Pichardus num. 46. Revardus lib. 1. variar. cap. 11. Nec contrarium docetur in l. final. C. de compens. ubi Justinianus specialiter statuit, compensationem in causa depositi non admitti; nam cum Justinianus generaliter ibi statueret, in omnibus actionibus, tam realibus, quam personalibus, compensationi locum esse; ne etiam ad depositum compensatio protrahatur crederetur, ea verba adiecit, *excepta actione depositi*, ut notavit Osvaldus ad Donellum lib. 16. comment. cap. 15. littera L. Quid autem noviter ea constitutione induxisset Justinianus, exponunt Meril. lib. 2. ex Cujacio, cap. 4. & lib. 4. observ. cap. 33. Fornerius lib. 2. select. cap. 14. Hunnius ad Treutlerum, volum. 1. disput. 75. quest. 3. Larrea decis. 40. num. 16. Ampliatur præfens assertio, ut procedat non solum in deposito vero, verum & in eo, quod per confessionem partis apparet, quia illud habet privilegia veri depositi, Hermosilla ubi supra, gloss. 5. Barbola in l. divortii, §. ob donationes, ff. solut. matrim. Avendanno de metu, ubi supra, num. 22.

Nec obstat dubitandi ratio supra expensa; nam licet in contractibus bonæ fidei, & stricti juris admittatur compensatio; id tamen procedit, nisi propter peculiarem alicujus naturam compensatio in eo non admittatur, ut contingit in deposito, in quo ob celerem rei depo-

sita restitutionem compensatio non admittitur. Nec obstat augmentum ipsius difficultatis; nam verum est, ob impensas necessarias posse depositarium rem depositam retinere, donec illi satisfactum sit. Nec contrarium probatur in hoc textu; nam Gregorius in eo accipiendus est de compensatione, aut retentione rei depositæ, quæ fit ex diversa causa; non verò procedit eo casu, in quo depositarius habet jus in ipsa re ob impensas necessarias in ea factas; quo casu res ipsa deposita pignori subjecta esse censetur; unde donec depositario plenè satisfactum sit, justè eam retinet. Nec tunc obstat textus in l. ultima, C. commodati, ubi Imperatores negant, prætextu debiti restitutionem commodati recusari posse: Igitur multò magis nec rei depositæ restitutio ob debitum remorari valet. Nam respondetur, verum esse, rem commodatam, aut depositam, prætextu debiti ex diversa causa non posse retineri; exempli causâ si commodator, aut qui deposuit, decem ex causa mutui debeat commodatario, aut depositario, non potest obtentu hujus debiti rem depositam, vel commodatam retinere, dicta l. ultima, ubi pro commodati, reponit commendati, Jacobus Cujacius lib. 9. observat. cap. 37. à quo merito discedit Gilbertus Regius lib. 1. opinion. cap. 14. At verò ob impensas necessarias in re ipsa factas justè res deposita, vel commodata retinetur, cum eo casu nulla detur præsumptio perfidiae; immò id actum videtur, ut depositarius similes impensas faceret, cum sine iis futurum esset ut resperiret. Deinde quia impensas necessariæ partem rei constituunt, & tantùm de re, in quam sunt, detrahere videntur, quantum in eam impensum est, ut proinde jus aliquod in rem tribuant facienti, argumento legis planè §. 8. ff. de petis. heredu. l. 5. ff. de impens. in rebus dotal. docet Vinnius lib. 1. select. cap. 51.

TITVLVS XVII.

De emptione & venditione.

CAPVT I.

Ex Concilio apud (a) Valent.

PLacuit ut (b) presbyteri (c) plebes suas admoneant, ut ipsæ (d) hospitales sint, & nihil carius vendant transeuntibus, nisi quantum in (e) mercato vendere possint: quod si carius vendere voluerint, ad presbyterum transeuntes hoc referant, ut illius iussu cum humanitate eis vendant.

NOTÆ.

ut notavit Antonius Augustinus in notis ad textum ipsum, non reperitur hic textus in ullo ex his Conciliis: apud Burchardum verò lib. 2. Decreti, cap. 168, Carnotensem 6. p. Decreti, cap. C6

(a) Valent. In prima collectione, sub hoc titulo cap. 2. legitur apud Alumnas; sed D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. III. Pars I.